

בבית המשפט העליון

דנ"א 8411/99

בפני: כבוד הנשיא א' ברק

העותרת: יאיר ש. שיווק בע"מ

נגד

המשיב: בנק המזרחי המאוחד בע"מ

עתירה לדיון נוסף על פסק דינו של בית המשפט
העליון בע"א 1822/97 מיום 11.11.99, שניתן
על ידי כבוד המשנה לנשיא, השופט ש' לוי,
והשופטים: י' אנגלרד, מ' אילן

בשם העותרת: עו"ד רם דקל

בשם המשיב: עו"ד יצחק גולדשטיין

החלטה

1. העותרת הגישה תביעה בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו כנגד הבנק-המשיב בו נוהל חשבונה. עתירה זו נוגעת בשני עניינים שנדונו בתביעה זו. הראשון, הוא טענתה של העותרת כי הבנק העלה שלא כדין את שיעורי אחד ממרכיבי הריבית (תוספת הסיכון לריבית הבסיסית) בה חויב חשבונה בהיותו ביתרת חובה. בשורה של הסכמים שנחתמו בין העותרת למשיב הוסכם כי הבנק יהיה רשאי בכל עת לשנות את שיעור הריבית על ידי מתן הודעה אישית ללקוח או על ידי פרסום מודעה בשני עיתונים ובסניפי הבנק. בית המשפט המחוזי, בהחלטתו מיום 10.2.97, קבע כי הבנק עמד בדרישות ההודעה. עוד טענה העותרת כי הבנק לא פירט את שיעורי הריבית המשתנים של תוספת הסיכון, אלא פירט רק את סך כל הריבית על כל מרכיביה. כמו כן, טענה העותרת, כי הבנק נתן לה הבטחתו כי תקבל תנאים של "לקוח מועדף". ואכן בתחילת הדרך העסקית חויבה בתוספת סיכון לריבית הבסיסית בשיעור של 75% מהתקרה. עם זאת, עם העלאת שיעורי הריבית, חויבה בריבית המלאה. בית המשפט המחוזי קיבל טענה זו וקבע כי השיעור של 75% מהתקרה מבטא את

היות החברה "לקוח מועדף". הבטחת הבנק ללקוח שיזכה לתנאים של "לקוח מועדף" קושרת אותה לשיעור תוספת הסיכון ההתחלית. כמו כן, קבע בית המשפט כי המשיב לא נהג כשורה כאשר הודיע לעותרת רק על שיעורי הריבית הכוללים, ולא פירט את המרכיבים השונים.

2. העניין השני, נוגע לטענתה של העותרת כי המשיב נהג שלא כדין כאשר סירב לאשר לה חריגה מאשראי. לטענתה, לאחר שמדי פעם נהג הבנק לאשר לה חריגה מאשראי, לא יכול היה שלא לאשר את החריגה, ללא מתן התרעה על כך מראש. בית המשפט המחוזי קיבל טענה זו וקבע לעותרת פיצוי על סך 15,000 ש"ח בגין נזקה.

3. על פסק דין זה הגישה המשיבה ערעור לבית משפט זה (ע"א 1922/97). בית המשפט (כב' המשנה לנשיא ש' לוי, כבוד השופט י' אנגלרד וכבוד השופט מ' אילן) בפסק דינו מיום 29.8.99 קיבל את הערעור. בעניין הראשון, קבע בית המשפט, כי מסקנת בית המשפט המחוזי באשר לשמירת שיעורי הריבית המופחתים, אינה מבוססת במערכת היחסים החוזית שבין הצדדים. כל שקובע החוזה ביניהם הוא כי הבנק רשאי להעלות את הריבית, ובתנאי שיתן הודעה כדין, כאמור בחוזה. ההבטחה כי ללקוח יוענק מעמד של "לקוח מועדף", אין בכוחה לשנות את התניות בהסכם שבין הצדדים. לפיכך, משניתנה הודעה בהתאם לקבוע בחוזה, העלה הבנק את שיעורי הריבית כדין. עוד קבע בית המשפט כי אין פסול בדרך בה פורסמו שיעורי הריבית, וכי החישוב של שיעור תוספת הסיכון הינה פעולה אריטמתית פשוטה, אותה יכול הלקוח לבצע בעצמו בקלות. גם בעניין השני קיבל בית המשפט את הערעור וקובע כי אין לבנק חובה להעניק אשראי או לחדשו. מתן אשראי בעבר אינו יכול להטיל חובה על הבנק להעניק אשראי חדש.

4. בפסק דין זה מתבקש דיון נוסף. העותרת טוענת כי קביעותיו של בית המשפט סותרות את ההלכה, לפיה חייב הבנק לגלות ללקוח מראש בכתב או באופן אישי, כל שינוי בשיעורי ריבית "תוספת הסיכון" הנגבית בחשבונו וכל שינוי באופן חישוב הריבית. כמו כן, קביעת בית המשפט נוגדת את גישת דיני הבנקאות המטילים על הבנק חובות תום לב, נאמנות ואמון מוגברות. להלכה זו השלכות קשות ומרחיקות לכת על ציבור לקוחות הבנקים, תוך מתן פטור לבנקים מחובת הגילוי הנאות לגבי שינויים הנעשים בריבית. מתן לגיטימציה למשלוח הודעות "עמומות" על ידי הבנק שולל מהלקוח את הזכות לדעת מראש על כוונת הבנק לשנות את שיעורי הריבית. על פי פסיקת בית המשפט, חישוב תוספת הריבית הינו חישוב אריטמטי פשוט. אך לא כן הוא. מבחינת הלקוח המדובר בחישוב הדורש איסוף נתונים לגבי שינוי הריבית הבסיסית והריבית הכללית, שרק מתוך כך יוכל הוא לבצע את החישוב האריטמטי האמור. בכך ניתן ביטוי לקשיותה וחיבותה של ההלכה שנפסקה.

5. לעניין הפסקת מתן היתר לחריגה מאשראי, טוענת העותרת כי קביעת בית המשפט כי הבנק יכול באופן מפתיע שלא לאשר חריגה מאשראי, נוגדת את עיקרון תום הלב בקיום חוזה. גם בכך יש כדי לסתור את ההלכות המטילות על הבנק חובות תום לב רחבות.

6. המשיב בתגובתו טוען כי אין מקום ליתן דיון נוסף. לטענתו לא יצאה מבית משפט זה, כפי שטוענת העותרת, הלכה המטילה חובה על הבנק להודיע ללקוח על שינוי בשיעור תוספת הסיכון ולקבל הסכמת הלקוח לכל שינוי כזה. בית המשפט לא קבע הלכה גורפת, אלא בחן כל מקרה לפי נסיבותיו העובדתיות. במקרה דנן, המערכת ההסכמית בין העותרת למשיב, קבעה כי האחרון רשאי להעלות את הריבית באופן חד צדדי, ולא נדרשת הסכמת העותרת. על המשיב הוטלה רק חובת הודעה, ובזאת, לפי קביעת בית המשפט, עמד הוא. פסק דינו של בית המשפט, לא רק שאינו סותר הלכות קודמות, אלא שהולם הוא אותן. משאין פסק הדין מחדש לגבי ההלכות באשר לשינוי הריבית, אין מקום לטענות הכלליות כי יש בו סתירה לעקרונות הכללים של חובות אמון ותום לב. פסק הדין אינו משנה את ההלכות הנוגעות לעקרונות אלו. השוני בפסק הדין נובע מנסיבותיו המיוחדות של המקרה הנדון. עוד טוען המשיב, כי העותרת ידעה על שיעורי הריבית, אך טוענת היא שהבנק לא הודיע לה בדרך פורמלית נאותה. לטענתה, טענה מסוג זה מצביעה על חוסר תום ליבה של העותרת. גם בשאלת סירוב המשיב לאשר לעותרת חריגה מאשראי, אין מקום לקיים דיון נוסף. פסק הדין בעניין זה מסתמך על ההלכה הקיימת ואין בו משום חידוש המצדיק דיון נוסף. מטעמים אלה ואחרים, מבקשת המשיבה כי העתירה תדחה.

7. לאחר שעינתי בחומר שלפני, נחה דעתי כי דין העתירה להידחות. אין לקבל את טענת העותרת כי פסק הדין סותר הלכות קודמות של בית המשפט. קביעותיו של בית המשפט בנוגע למעמדה של העותרת כ"לקוח מועדף" הולמות את ההלכה הנוהגת ואין הן משום קביעת הלכה חדשה (ראו: ע"א 7162/96 אמנונים חברה לעבודות עפר נ' הבנק הבינלאומי הראשון לישראל (טרם פורסם); ע"א 6505/97 בוני התיכון בע"מ נ' בנק הפועלים (טרם פורסם), פסקאות 30-35 לפסק הדין של השופט אנגלרד). כך גם באשר לזכותו של הבנק שלא לאשר חריגה מאשראי (ע"א 323/80 אלתית בע"מ נ' בנק לאומי לישראל בע"מ, פ"ד לז(2) 673; ע"א 7162/96, שם; ע"א 6505/97, שם, פסקאות 32-35 לפסק הדין של השופט אנגלרד). לפיכך אין בקביעות אלה, כדי לגבש עילה לקיומו של דיון נוסף. באשר לזכותו של הבנק להעלות שיעורי הריבית והדרך שבה עליו לעשות כן, הרי שקביעות בית המשפט מעוגנות במקרה שבפני ביחסים החוזיים שבין העותרת למשיב. מטעם זה, אין בהם הלכה חדשה, אלא אך קביעה בנסיבות העניין. בכל מקרה, נראה כי יותר מאשר יוצאת העותרת כנגד הלכה חדשה שנקבעה בפסק הדין, יוצאת כנגד החלטה של ההלכה בפסק הדין. בכך, אין משום עילה

לקיים דיון נוסף. גם בטענות לעניין נזקי המוניטין וחובת תום הלב המוטלת על המשיב לא מצאתי יסוד לדיון נוסף. עניינים אלו - כפי שנטענו בפני - לא נדונו בפסק הדין, למעט הקביעה העובדתית כי בנסיבות המקרה ניתן היה להפסיק את מסגרת האשראי (וראו לעניין זה: ע"א 7424/96 בנק המזרחי נ' מרציאנו (טרם פורסם)). במצב דברים זה, ממילא אין לקיים בטענות אלו דיון נוסף.

מטעמים אלו, דינה של העתירה להידחות.

העותרת תישא בהוצאות המשיב בסך 15,000 ש"ח.

ניתנה היום, ל' בסיון התש"ס (3.7.2000).

ה נ ש י א

העתק מתאים למקור
שמריהו כהן - מזכיר ראשי
/דז/A02.99084110